

ЗА ПРАВАТА НА МАЛОЛЕТНИТЕ РОДИТЕЛИ
(семеино-правни аспекти)

Мария Петрова

Правоотношението между родител и дете се обуславя от установения произход. Въз основа на тази правна връзка се пораждат определени права и задължения както за родителите, така и за децата.

Най-често родителят е пълнолетно лице. Не рядко обаче се касае за случаи, в които самите родители са деца, при това малолетни (ненавършили четиринадесетгодишна възраст). Тогава се поставят въпросите: имат ли права малолетните родители и какви са тези права, могат ли те да бъдат упражнявани в пълен обем?

За да се разгледат, по-конкретно, правата на малолетните родители, следва да се изследва и анализира правната уредба на дееспособността, произхода, както и пораждащите се вследствие на това отношения родители–деца, а също така осиновяването, респективно – правните последици от осиновяването.

Дееспособността е уредена в Закона за лицата и семейството. По смисъла на този закон малолетните лица (от раждането до навършване на четиринадесетгодишна възраст) са недееспособни. Те не могат да извършват никакви правни действия, не могат да изразяват правно валидна воля. Вместо тях действат законните им представители – родители или настойници (чл. 3 от ЗЛС). В този смисъл и малолетните родители, без изрично да са лишени от предвидени по законодателен ред родителски права, като правило не могат реално да ги упражняват в пълен обем.

Произходът от майката и от бащата е регламентиран в Глава шеста от Семейния ни кодекс, а отношенията между родители и деца – в Глава девета от същия кодекс.

Произходът от майката се определя от раждането, което се установява с акта за раждане на детето (чл. 60, ал. ал. 1 и 3 от СК). При това за майка на детето се счита жената, която го е родила, включително и при асистирана репродукция (чл. 60, ал. 2 от СК). Доколкото законът не е визирал каквото и да било ограничение по отношение на възрастта на майката, освен при асистираната репродукция¹, както и с оглед на житейската практика, възрастта на майката не е от значение. Следователно и от юридическа, и от житейска гледна точка е възможно една майка да е малолетна.

¹ Вж. Наредба № 28 от 20 юни 2007 г. за дейности по асистирана репродукция. Обн. ДВ, бр. 55 от 6 юли 2007 г.

The legal relation parent-child appears also when the parent him/herself is a child which is the case of the infant parent.

Specifics of the rights of the infant parent coming from the reviewed legal relation have been expressed by the inability of the later to practice its rights independently in full force.

The infant parent is a child him/herself. He is an incapacitated person which means that bigger part of his/her rights of parent cannot be exercised. Thus the infant parent even if objectively not deprived of his/her parental rights most of them are in dependence of many factors – family environment, existence or refusal of support from his/her family and relatives, adoption of the child of the infant parent, provision of custody to the other parent, etc.

Together with these specifics the author states that there is a gap in the law in this sphere and there is a necessity of introduction of clear legal norms that regulate the legal status of the infant parent.

Що се касае до произхода от бащата – той би могъл в разглежданите случаи да бъде установен само чрез припознаване или по исков път. Презумпцията за бащинство от наличен брак не би намерила приложение при малолетен баща, тъй като такъв баща поначало не би могъл да сключи брак, докато е малолетен (арг. от чл. 6 от СК).

Съгласно нормата на чл. 64 от СК припознаване на свое дете може да извърши всеки родител (ал. 1). Извън правата обаче на малолетния родител (майка или баща) остава възможността той да припознае своето дете преди да навърши шестнадесет години (ал. 2).

По аналогичен начин, при установяване, респективно – оспорване на произход по исков ред, малолетният родител не разполага нито с материална, нито с процесуална дееспособност. Той не претенжава и специална дееспособност, каквато законът признава на непълнолетния родител съгласно разпоредбата на чл. 331, ал. 2, вр. чл. 319 от ГПК.

Въз основа на установения произход възниква правоотношението родител – дете. В съдържанието на този вид правоотношение са включени правата и задълженията на родителите и децата (чл. 122,

ал. 1 от СК). По-конкретно, правата на родителя са следните: правото му да живее съвместно с детето си (чл. 126, ал. 1 от СК); правото на родителя да се грижи за физическото, умственото, нравственото и социалното развитие на детето, за неговото образование и за неговите лични и имуществени интереси (чл. 125, ал. 1 от СК); правото на родителя да осъществява представителство и попечителско съдействие на детето си (чл. 129, ал. 1 от СК) и др.

Правоотношението родител – дете, безспорно, възниква и тогава, когато самият родител е дете, какъвто е в частност малолетният родител. Спецификата на произтичащите от разглежданото правоотношение права на малолетния родител обаче се изразява в невъзможността на последния да осъществява самостоятелно тези права в пълен обем. Той самият е дете, при това той е недееспособно лице, поради което по-голямата част от правата си на родител не може реално да осъществи. Така, малолетният родител, дори обективно да не е лишен от възможността да живее с детето си, да се грижи за него, да го възпитава, да го развива и да реализира другите си законоустановени права, повечето от родителските му права се поставят в зависимост от редица фактори. Тези фактори са семейна среда, наличие на подкрепа или отказ от подкрепа на близки и роднини, евентуално осиновяване на детето на малолетния родител, предоставяне на упражняване на родителските права на другия родител и т.н.

Невъзможността да се упражняват родителските права от малолетния родител се обуславя и от правните последици, които настъпват вследствие невъзможността да се установи произхода на детето по вече изложените причини. Неустановеният произход от малолетния родител, от своя страна, може да доведе до настаняването на детето извън семейството. До такова настаняване може да се стигне и при лишаване от родителски права на другия родител, който не е малолетен, дори двамата родители при това да живеят заедно (чл. 132, ал. 2 от СК). Невъзможно би било и упражняването на родителски права от страна на малолетния родител и при осиновяване на детето, независимо от вида на осиновяването.

В случай на осиновяване, при това и при двата вида осиновяване – пълно или непълно, не се изисква съгласието на малолетния родител (чл. 89, ал. 4, вр. ал. 1, т. 2 от СК). Малолетният родител има право само да изкаже мнение за осиновяването (чл. 90, ал. 2, т. 2 от СК). А доколкото мнението, за разлика от съгласието, няма обвързваща сила, съдът може да допусне осиновяването и без малолетният родител да е изразил мнение в тази насока. С други думи, – дори и тогава, когато малолетният родител не иска и се противопоставя на осиновяването, последното може да бъде допуснато.

Следователно малолетният родител не е родител с пълен обем родителски права. Поради реда, по

който се допуска осиновяването, малолетният родител загубва връзката с детето си изцяло или частично, независимо от неговите чувства, желания и духовна връзка с детето.

При пълното осиновяване, отношенията между осиновения и родителите му по произход се прекратяват (чл. 101, ал. 1 от СК), като между осиновения и осиновителите му възникват права и задължения като между роднини по произход. Осиновителите встъпват в правата и задълженията на родителите по произход, а последните като цяло загубват родителските си права и задължения. По този начин връзката между малолетния родител и детето на практика се прекратява, а като последица от прекратяването ѝ – прекратява се и упражняването на каквито и да било права от страна на малолетния родител спрямо детето.

По аналогичен начин са регламентирани и нормите, засягащи правата на малолетния родител при непълното осиновяване, респективно – последиците, които настъпват при него. Съгласно чл. 102, ал. 1, изр. 2 от СК родителските права преминават върху осиновителя. Следователно и при непълното осиновяване малолетният родител загубва правата си на спрямо детето.

В заключение, следва да се отбележи, че независимо от ниската си възраст и липсата на житейска зрялост, малолетният родител не следва да бъде лишаван от възможността да отгледа и възпита детето си, като му се даде възможност да упражни родителските си права със съдействието на обществото чрез правните механизми, които са поначало предвидени за родителите. За съжаление към настоящия момент обаче съществува известна празнота в законодателството по разглежданата проблематика. И именно в интерес на детето и неговите родители е наложително да се въведат ясни норми, които да регулират изрично правното положение на малолетния родител и децата на такъв родител. А това би могло да стане като се признае правото на малолетния родител да дава съгласие наред със законните си представители по всички въпроси, касаещи детето и отношенията помежду им.

Нормативни източници

1. **Семеен кодекс.** В сила от 01.10.2009 г. Обн. ДВ, бр. 47 от 23 юни 2009 г., с последни изм. ДВ, бр. 100 от 21 декември 2010 г.
2. **Закон за лицата и семейството.** В сила от 10.09.1949 г. Обн. ДВ, бр. 182 от 9 август 1949 г., с последни изм. ДВ, бр. 120 от 29 декември 2002 г.
3. **Наредба № 28 от 20 юни 2007 г. за дейности по асистирана репродукция.** Обн. ДВ, бр. 55 от 6 юли 2007 г.

Адрес за контакти
Ас. Мария Петрова
ВСУ “Черноризец Храбър”